

Espen Hauglid har påpekt i en kommentar her i avisen, er spørsmålet «bryr vi oss virkelig mer om Van Goghs solsik-ker enn om virkelige solsikker?» et falskt dilemma: En svært stor gruppe mennesker bryr seg om både kunst og klima, og alle fleste ser at vi ikke får bedre klimapolitikk av å ofre noen kunstverk, ansett hvor provoserende det er at klimapolitikken går altfor sakte, og uansett hvor lett det er å forstå aktivistenes iddskap om at det haster.

Sjansen for at aksjonene blir et slagkraft, og at aksjonistene først og fremst produserer av innhold og øyeblikk, lyser opp skjermene våre før vi derystende går videre til noe annet, dessuten overhengende.

For også innenfor selve den oppmerksomhetsøkonomiske rammen er valget objekter å aksjonere mot langt fra det mest taktiske. Kunstverkene som angripes er kanskje på toppen av pyramiden av hva som gjelder kulturell *aura* – men ikke nødvendigvis på toppen av den faktiske opp-

t Europas borger-
ra sin bedagelige
onene mot kunstverk
sterke en forestilling
gelsen som virkelig-
inger.

FOTO: LAURA LEZZA / GETTY IMAGES

merksomhetsøkonomien. Det er først når de trues av ødeleggelse at gamle kunstverk ligger øverst i nyhetsstrømmen. Man rammer knappst folks dårlige samvittighet over å sitte med nesen i mobilen fremfor å gjøre noe med klimaet gjennom å peke mot kunstgallerier og oljemalerier fra 1800-tallet som oppmerksomhetskonkurrenter.

En kommende klimarevolusjon?

Hele ideen om politisk radikale aktivister som angriper symboler på samfunnets bestående strukturer, høres dessuten ut som noe som hører hjemme i postmoderne romaner à la Don DeLillo eller Margaret Atwood. I en Margaret Atwood-roman ville imidlertid de underlige grupperingene som dukker opp som forvirrende og irriterende flekker i randsonen av hovedfortellingen være symboler på en kommende bølge – i fortellinger som dette viser revolusjonen seg gjerne på de merkelige utpostene først. Skal man forsøke å se på suppekasternes aksjoner som noe mer enn generatorer av memes som fort ender som mat for ironiske vittighetsprogrammer, og lite annet, kan man spørre: Er denne aktivismen en første bølge i en tiltagende kamp, en klimarevolusjonens avantgarde?

Da Forsvarets forskningsinstitutt nylig utga en rapport om mulig utenlandsk påvirkning av norske valg, ble det voldsom debatt om scenarioet som handlet om at kampen mot EØS kunne bli brukt for å skape splittelse i befolkningen. Et mindre omtalt scenario i samme rapport handler om radikaliserende klimaaktivister som bedriver gaminginspirert «etisk sabotasje». Rapporten beskriver en situasjon der «filmer fra aksjoner og dramatiske klimakonsekvenser over hele verden deles hyppig blant millioner av ungdommer». Aksjonene blir i FFIs scenario forsterket av både populære influensere og botnettverk, og bidrar til å splitte samfunnet og dermed svekke dets evne til å håndtere problemet: klimakrisen. Kontroversene FFI-rapporten har skapt i Norge sier kanskje noe om at den borer farlig nær nerve-trådene i samfunnet vårt – at den ligger tett på virkeligheten.

I stedet for at Europas borgerskap vekkes fra sin bedagelige døs, står aksjonene mot kunstverk i fare for å forsterke en forestilling om klimabevegelsen som virkelighetsferne tullinger. Hvis olje- og gassindustrien lykkes med å stemple aktivister à la Greta Thunberg som hysteriske ekstremister, i stedet for ungdom som peker på vitenskapen og behovet for å lytte til den, vil de ha oppnådd det de ønsker.

Aksjonene mot kunsthistoriske messterverk er kanskje perfekte for sosiale mediers algoritmer, men for saken risikerer de å ha like liten virkning som den fiktive Herr Vladimirs bombeangrep på den tikkende klokken i Greenwich. ■

Ane Farsethås

Kulturredaktør i Morgenbladet
af@morgenbladet.no

Prisen for en påskehilsen: 225 kroner

Fotograf Robin Lund krevde over sytti tusen kroner av billedtyver, men vant ikke frem i retten. Leder for Pressefotografenes klubb er kritisk til deler av dommen, men tviler på at den vil skape noen uheldig presedens.

Av Endre Aasen

I forrige utgave skrev Morgenbladet om rettssaken mellom fotograf Robin Lund og syv parter som illegalt hadde publisert hans illustrasjoner av påskekyllinger, norske flagg og julekuler, i forsøk på å spre litt høytids glede.

Hovedspørsmålet i retten var hva en illegalt publisert høytidshilsen *burde* koste.

Lund krevde rundt ti tusen kroner, som er Norsk Journalistlag sine frilandsats for engangsbruk av bilder, ganget med tre for illegal bruk og mangel på kreditering. De syv saksøkte, som tilhører et mindretall som har motsatt seg fakturaer som Lund har sendt ut flere hundre av de siste årene, mente på sin side at et rimelig vederlag var en hundrelapp per bilde.

Fredag 4. november ble dommen avsagt, og til tross for at han har vunnet frem med kravene sine i flere lignende rettsaker før, gikk det ikke Lunds vei denne gangen.

Retten tilkjente Lund 225 kroner per illegalt publisert bilde. Beløpet inkluderer hundre prosent oppreisning for illegal bruk, men ingen oppreisning for den manglende krediteringen. Lund ble idømt å dekke mesteparten av sakens omkostninger.

Utvasket rettsvern?

«Jeg regner med at alle yrkesfotografer og fotografenes organisasjoner ser skadepotensialet og konsekvensene som vil følge hvis verdien av fotografier nærmest annulleres, slik det er blitt gjort i denne dommen», skriver Lund i en e-post til Morgenbladet, formidlet igjennom hans advokat Elisabeth Skatvedt.

I kommentaren skriver Lund videre at han mener bransjen vil være tjent på å mobilisere mot domstolens vurdering og at det vil bli svært vanskelig å ha fotografi som levebrød med en allmenn oppfattelse av at prisen på et fotografi er hundre kroner.

«Fotografers rettsvern blir helt utvasket», skriver Elisabeth Skatvedt, Lunds advokat, i en e-post til Morgenbladet om det hun mener er en helt feil verdivurdering av Lunds bilder.

Hun opplyser om at dommen vil bli anket til lagmannsretten.

Kritisk til dommen

Lederen for Pressefotografenes Klubb, Marte Christensen, har lest dommen og reagerer på flere punkter.

Christensen mener Lunds krav om tre ganger NJ-sats er urimelig høyt, men at rettens verdivurdering av høytidshilsningene hans igjen er urimelig lav:

– Norsk standard for stockbilder er fra cirka 1000 kroner og oppover.

Christensen reagerer også på at Lund ikke fikk medhold i sitt krav om full oppreisning for manglende kreditering. Det mener hun er vanlig praksis å kreve blant profesjonelle fotografer.

At denne dommen skal skade andre fotografers juridiske vern er hun imidlertid ikke redd for.

– Jeg tror ikke en så spesiell sak som dette vil skape noe presedens, sier hun.

Allikevel tror hun saken kan skade fotografers renommé:

– Det fine med denne saken er at det setter søkelyset på biledtyveri, som er et reelt problem for fotografer. Slik jeg forstår det, er det også Lund sin hensikt. Men når han bruker det retten omtaler som «aggressiv inndrivningspraksis», så kan han tvert om svekke fotografnæringen.

Merkelig sak

Hun håper ikke en dom som dette vil skade fotografers juridiske vern, men tror heller ikke det.

– Jeg tror og håper at retten, også i fremtiden, vil kunne se forskjell på de journalistiske bildene, som Norsk Journalistlags satser er ment for, og andre typer bilder, som Lunds.

I dette håpet finnes det et lite forbehold. Christensen mener det egentlig ikke skal opp til retten å vurdere hva som er et journalistisk bilde og hvilke bilder i en fotografs katalog som har større verdi enn andre.

– Men hver sak er unik, og denne var veldig merkelig. Det er ikke rart at retten måtte ta stilling til om Lund sin pris på bildene kunne anses som markedspris her.

Hun håper imidlertid at estetiske vurderinger av hva som er journalistisk aldri vil bli vanlig praksis i retten:

– Det ville vært trist for fotografjournalistikken. ■

endre.aasen@morgenbladet.no